

3951

Offerkast.

10
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1

Det var en allmän sed fordom, att på platsen där en person genom olycka, mord eller på annat sätt omkommit kasta stenar eller riskvistar i en hög. Dessa högar plägades av de gamla kallas för olika namn såsom: röset, bålshögen, gästhögen, döingen, gästastenarna, nidhögen, därimot har jag inte hört namnet "offerkast" nämnas av de gamla. Platsen, där någon sådan hög var belägen var i regel av allmogen mycket fruktad, särskilt efter mörkrets inbrott. En utbredd tro var att det där om nätterna spökade. Än i dag förekommer det ju, att på platser där någon person omkommit äro mycket fruktade, särskilt nattetid. Fast man vet att offren äro begravda, fruktad man ändock att dessa skola visa sig vid dödsplatsen.

Dessa ris- eller stenhögar tycks ha uråldriga traditioner. Enligt vad jag kan förstå har denna sed bibehållits längre i skogsdistrikten än på rena rama slättbygden. Denna min åsikt stöder jag därpå, att gamla personer i skogsbygden, såsom t.ex. i Örkeälljunga och trakterna däromkring, veta att berätta mera om detta bruk än "gamlingar i min hembygd/Ingelstråde/. Många kastade pinnar, kvistar eller stenar bara därför att man skulle så göra, andra följde föräldrars eller anförvatters seder och bruk, utan att dock veta varför eller för vilken nytta detsamma medförde. Andra återigen förfäktade den åsikten, att om denna försiktighetsåtgärd ej

Skriv endast på denna sida!

ej följdes, uppkom på platsen för ett mord, en gengångare. En annan tro var också, att där någon omkommit, såsom där mördare avrättats, mord eller självmord eller där en person på något annat sätt hastigt ~~hastigt~~ ljutit döden/ ej naturligt/ spökade det, och för att förhindra detta skulle man vid pacerandet av ett dyl.

ställe på detsamma kasta stenar eller kvistar. Iakttog man ej detta, kunde man ut-sättas för vitgående både kroppsliga- som själsliga följder såsom: bli galen, döv, lamhet, blind och förvriden. Barnen plögade följa de gamles ex. med kastningen där-för, " att de voro rädda för att någon skulle ta dem". Allt som allt synes allmogen med sten eller riskastningen ha velat förhindra den döde, att som gengångare, spöke eller i någon annan skepnad, skada eller skrämna de levande.

(Det synes mig, som man ursprungligen kastade sten på stenhögarna och ris eller kvistar på rishögarna. Att kasta sten på rishögarna eller vise versa är nog eht på-fund som tillkommit under senare tider, då tilltron till dessa högar började vack-la hos allmogen.)

En äldre gumma omtalade, att hennes far som varit på en marknad och under färden hem pacerat förbi en utmed vägen liggande "gästahög" utan att kasta vare sig kvistar eller stenar på densamma . Straffet för denna hans försumlighet uteblev inte. Cirka en halv mil från hemmet drabbades han av en "förtvinad pina i magtrak-ten" samtidigt som hans syn nästan fördunklades, vilket allt varade fram på morgon-

3951

en, då det började ljusna. Han hade, sade gumman, till följde av sin underlåtenhet blivit förföljd av det i röset bosatta andeväsendet.

Samma gumma berättade även, på min förfrågan om rishögar, att då dessa blevo allt för stora eller vidlyftiga, antändes de, vilket ofta plögade ske vid påsktiden. Genom detta tillvägagångssätt trodde man, att eldens förstörande verkan skulle göra slut på eller förtära det i högen såsom farligt ansedda andeväsen.

Försvarligen mängder av stora stenar kommo till användning vid dessa offerkast, då man därmed ville befästa platsen där en mördare avrättats eller på annat sätt omkommit, samtidigt som man avsåg, att på så sätt minska risken att få återse honom som gengångare. Genom stenarnas mängd och tyngd trodde man sig sålunda kunna binda det onda andeväsendet i marken och på så sätt skydda sig själva.

För att i någon mån skydda sig mot spöken hade de gamla en hel del universalmedel att tillgå. Bar man t.ex. stål, svavel eller krut i fickan var risken inte så stor, gick man därtill på den vänstra kanten av vägen, och om det var mörkt, hade en lykta med ett brimmande kyrkoljus så kunde man känna sig tämligen säker.

En 90-årig gubbe, numera död, omtalade för mig, att han i sin ungdom varit med om att kasta stenar och kvistar/ om vartannat/ på gravar tillhörande "märeflängare", d.v.s. hästslaktare, och "självmördare". Dessa personer fingo tillika med bödeln i äldre tider inte vila i vigd jord, utan jordades dessa i utmarker "nidkärret" eller

12
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3

*Su mätne
avtärto.*

3951

Åtskilliga år därefter, när händelsen var glömd och såvida betraktades som en saga gingo tvenne vandrare över "gästakrogen". Rätt som de gingo, sade den ene av dem av dem:

-- Där bortåt ska ju ligga en husar.

-- Ja, svarade den andre, där ska ju ded, varefter han skrattade högt. Han bytte om samtalsämne och glönde bort saken -- tills han kom hem och hade lagt sig. Längre hade han ej legat förrän husaren kom in i hans rum. I full uniform steg han fram till sängen, såg honom i ögonen, och sade med sorgens röst:

-- Det är ingenting att skratta åt.

-- Nej, jag skrattar heller inte mer, svarade vår man, varefter husaren försvann.

En inbillning, en dröm, alstrad av överspänd fantasi, säga vi, nutidens upplysta mänskliga människor. Hur som helst, den person till vilken husaren kom, var övertygad om, att "där låg en husar begravnen", och att denne husar verkligen besökt honom. Och aldrig lät han rubba sig i sin tro därpå.

14
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5

på "luderplatsen", en avsides belägen plats där hästar förr i tiden slaktades. I senare tider uppmjukades denna förordning som då berättigade dessa kategorier av folket att jordas i likhet med vanligt hyggligt och kristligt folk. Men då dessa skulle begravas, vilket alltid skedde norr om kyrkan, fingo de inte bäras genom kyrkporten utan över kyrkomuren. Till dessa personer var man särdeles mån om att gräva ovanligt djupa gravar, detta därför, att man på så sätt trodde sig ha garanti för att de icke skulle kunna uppträda som gengångare. Varför de skulle begravas norr om kyrkan har sin orsak däri, att man i folkföreställningen trodde att på uppståndelsedag skulle alla kyrkor falla till marken i nordlig riktning och på så sätt med sina tyngande stenmassor hindra de personer som där hade sin vilostad att åter uppstiga.

En berättelse om en självmördare:

I "Gästakrogen" i den hörna som tillhör Kattarps församling, ligger en husar begravd begravd. Vad han hette är glömt, men han lär ha haft sitt nummer å nuvarande Per Gunnarssens egendom, Nygård. Det hade varit någon militärförrättning i Fleninge gästgivaregård, varvid vår husar tagit lite för mycket till det bästa. Under rusets inflytande begick han någon förseelse. När han så nyktart till, blev han av kamraterna förebrådd förebrådd därför och även skrämmd med straff. Förseelsen var en bagatell, men i fruktan för straff och i blygsel över sitt uppträdande, gick han och hängde sig, och så blev han begravd i "gästakrogen".

*Skänd
Kona & Sotia Åsbo Kler
Wallinga & Ryar
1933*

3951 *1938 G. Fritzen
Ingebjörns
Barn av Johanna
född år 1844. Ahlström*

Ont öga.

4
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

På min fråga, vad som innefattas i "Ont öga" sade en gumma att man därmed vanligt-

6

vis menade, att ifrågavarande person, som betraktades inneha ett dyl. var fruktad för sina illfundigheter och svek. Det mest utmärkande draget för dessa personer bestod däri, att man vid samtal med dessa alltid visade sig från sin bästa sida. Men när man väl vänt dem ryggen, kom deras rätta sinnelag mera till sin rätt. De spydde då ut all sin giftighet, och ve den, som råkade få sin ära fläckad av dessa.

Man sade att de som voro "sneögda" eller de som "Kisade" med ena ögat, voro just sådana personer som betraktades som innehavare av "ont öga".